

KORREKSION PEDAGOGIKA ASOSLARI VA INKLYUZIV TA'LIM

Madiyeva Charos Dovutovna
Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti
Katta o'qituvchisi
Isroilov Ozodbek Faxriddin o'g'li
Tarix yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida korreksion pedagogika va inklyuziv ta'limning asoslari o'rganiladi. Har bir bolaning, ayniqsa imkoniyati cheklangan bolalarning individual ehtiyojlariga mos o'qitish usullarini qo'llash muhimligi ta'kidlanadi. Korreksion pedagogika bolalardagi rivojlanishdagi muammolarni aniqlash va bartaraf etishga qaratilgan maxsus soha sifatida taqdim etiladi. Uning tarkibiy tarmoqlari sifatida surdopedagogika, tiflopedagogika, logopediya va oligofrenopedagogika ko'rsatiladi. Inklyuziv ta'lim esa maxsus ehtiyojli bolalarni umumiy ta'lim muassasalariga integratsiya qilishga, teng imkoniyatlarni yaratishga, moslashuvchan o'quv usullarini qo'llashga va ijtimoiy inklyuziyani ta'minlashga qaratilgan jarayon sifatida tushuntiriladi. Maqolada korreksion pedagogika va inklyuziv ta'lim o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va ularning o'qituvchilar, psixologlar, logopedlar kabi mutaxassislarning hamkorligi orqali amalga oshirilishi muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Korreksion pedagogika, inklyuziv ta'lim, maxsus ehtiyojli bolalar, surdopedagogika, tiflopedagogika, logopediya, oligofrenopedagogika, ta'limda inklyuziya, individual yondashuv, ijtimoiy integratsiya.

Annotation: This article explores the fundamentals of correctional pedagogy and inclusive education within the modern educational system. It emphasizes the importance of adapting teaching approaches to meet the individual needs of every child, especially those with disabilities. Correctional pedagogy is presented as a specialized field aimed at identifying and overcoming developmental challenges in children, with various branches such as surdopedagogy, tiflopedagogy, logopedics, and oligophrenopedagogy. Inclusive education, on the other hand, focuses on integrating children with special needs into general educational settings, ensuring equal opportunities, flexible teaching methods, and social inclusion. The article highlights the interconnection between correctional pedagogy and inclusive education, stressing the necessity of collaboration among teachers, psychologists, speech therapists, and other specialists.

Keywords: Correctional pedagogy, inclusive education, special needs children, surdopedagogy, tiflopedagogy, logopedics, oligophrenopedagogy, educational inclusion, individual approach, social integration.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida har bir bolaning individual ehtiyojlariga moslashgan yondashuv muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan, korreksion pedagogika va inklyuziv ta'lim zamonaviy pedagogik jarayonning muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu ikki tushuncha bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, imkoniyati cheklangan

bolalarning to‘laqonli rivojlanishi, ijtimoiylashuvi va bilim olishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Korreksion pedagogika tushunchasi: Korreksion pedagogika – bu jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalarning rivojlanishida uchraydigan cheklovlarini bartaraf etishga, ularning shaxsiy imkoniyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-nazariy va amaliy pedagogika sohasi hisoblanadi.

Korreksion pedagogikaning asosiy vazifalari:

Nuqsonli rivojlanish sabablari va shakllarini o‘rganish;

Maxsus ta’lim metodlarini ishlab chiqish;

Korreksion-didaktik dasturlar asosida ta’lim jarayonini tashkil etish;

Ijtimoiy-madaniy moslashuvni ta’minlash.

Korreksion pedagogika turlari quyidagicha ajratiladi:

Eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlovchi surdopedagogika;

Ko‘rishda muammosi bo‘lganlar bilan – tiflopedagogika;

Nutq nuqsonlari bo‘lganlar bilan – logopediya;

Aqliy rivojlanishda orqada qolganlar bilan – oligofrenopedagogika.

Surdopedagogika – eshitishda nuqsoni bo‘lgan (kar yoki kar-soqov) bolalarni o‘qitish va tarbiyalash bilan shug‘ullanuvchi maxsus pedagogika sohasi hisoblanadi. Ushbu soha eshitish qobiliyati cheklangan bolalarning nutqini rivojlantirish, ularni ijtimoiy muhitga moslashtirish va bilim berish metodlarini ishlab chiqadi.

Tiflopedagogika – ko‘rishda nuqsoni bo‘lgan (ko‘zi ojiz yoki zaif ko‘ruvchi) bolalar bilan ishlashga ixtisoslashgan maxsus pedagogika tarmog‘idir. Bu soha ko‘zi ojiz bolalarni mustaqil yashashga, ta’lim olishga va jamiyatga integratsiyalashishga tayyorlaydi.

Logopediya – nutqida buzilishlar bo‘lgan bolalar va kattalar bilan ishlovchi fan va amaliy soha bo‘lib, nutq nuqsonlarini aniqlash, tuzatish va oldini olish bilan shug‘ullanadi.

Oligofrenopedagogika – aqliy rivojlanishida orqada qolgan (intellektual nuqsonli) bolalarni o‘qitish, tarbiyalash va ijtimoiy hayotga tayyorlash bilan shug‘ullanuvchi maxsus pedagogika tarmog‘idir.

Inklyuziv ta’lim mohiyati: Inklyuziv ta’lim (inclusive education) – bu imkoniyati cheklangan bolalarni sog‘lom tengdoshlar bilan birgalikda umumiy ta’lim muassasalarida o‘qitish va tarbiyalash jarayoni bo‘lib, u har bir bolaning ehtiyojlariga mos o‘quv muhiti yaratishni nazarda tutadi.

Inklyuziv ta’limning asosiy tamoyillari:

Barqarorlik va teng imkoniyatlar: Har bir bola ta’lim olish huquqiga ega.

Moslashuvchanlik: Ta’lim dasturlari va metodlari har bir bolaning imkoniyatiga qarab moslashtiriladi.

Hamkorlik: O‘qituvchi, ota-ona, defektolog, psixolog va boshqa mutaxassislarining birgalikdagi faoliyati.

Ijtimoiy integratsiya: Maxsus ehtiyojli bolalarning jamiyatga to‘laqonli qo‘shilishi.

Inklyuziv ta’limning afzalliklari:

Nogironligi bo‘lgan bolalarda o‘zini jamiyatning to‘laqonli a’zosi deb his qilish hissi paydo bo‘ladi;

Sogʻlom bolalarda sabr, hamdardlik, bagʻrikenglik kabi ijtimoiy his-tuygʻular rivojlanadi;

Jamiyatda diskriminatsiya va kamsitish darajasi pasayadi.

Korreksion pedagogika va inklyuziv taʼlim oʻzaro aloqasi: Inklyuziv taʼlim samarali boʻlishi uchun korreksion pedagogikaning yutuqlari va metodikasi asosida individual yondashuvlar qoʻllaniladi. Shu sababli, inklyuziv taʼlimda defektolog, logoped, psixolog kabi mutaxassislar ishtiroki muhim hisoblanadi. Maxsus taʼlim metodlari, individual oʻquv rejalari, moslashtirilgan darsliklar va texnik vositalar orqali oʻquvchilarni qoʻllab-quvvatlash taʼminlanadi.

Xulosa

Korreksion pedagogika va inklyuziv taʼlim zamonaviy taʼlim tizimining ajralmas tarkibiy qismlaridan hisoblanadi. Korreksion pedagogika orqali imkoniyati cheklangan bolalarning individual rivojlanishiga toʻgʻri va samarali taʼsir koʻrsatish, ularni jamiyatga tayyorlash imkoniyati yaratiladi. Bu soha bolalarning psixofizik xususiyatlarini hisobga olib, maxsus taʼlim metodikalarini ishlab chiqadi va qoʻllaydi. Inklyuziv taʼlim esa har bir bolaga, uning jismoniy yoki aqliy holatidan qatʼi nazar, teng va sifatli taʼlim olish imkoniyatini beradi. U bolalarni ijtimoiylashtirish, diskriminatsiyani bartaraf etish va bagʻrikeng jamiyat qurishda muhim oʻrin tutadi. Inklyuziv yondashuv orqali sogʻlom va imkoniyati cheklangan bolalar birgalikda oʻqib, bir-birini tushunishga va hurmat qilishga oʻrganadilar. Umuman olganda, korreksion pedagogika va inklyuziv taʼlim oʻzaro uygʻun holda faoliyat yuritib, har bir bolaning huquqini taʼminlash, salohiyatini ochish va uni jamiyatning toʻlaqonli aʼzosi ga aylantirishga xizmat qiladi. Bu esa demokratik, adolatli va insonparvar jamiyat barpo etishning muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxoʻjaeva N.N. Pedagogika. – T.: Sharq, 2020.
2. Yuldasheva M.A. Korreksion pedagogika asoslari. – T.: Oʻqituvchi, 2021.
3. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. – 2009.
4. Amonov A., Qodirova M. Maxsus pedagogika va inklyuziv taʼlim. – T.: Fan, 2022.
5. Respublikamizdagi “Nogironligi boʻlgan shaxslar huquqlari toʻgʻrisida”gi qonun, 2021.
6. Defektologiya jurnali – 2023-yil 1-son.